

Corporatisme

Jan Potters

Bespreking van Marco Wilke, *Corporatism and the stability of capitalist democracies*. Frankfurt am Main, 1991.

De compromissen die vertegenwoordigers van kapitalisten en arbeiders (al dan niet) sluiten in kapitalistische democratieën vormen het thema van Marco Wilkes proefschrift. Wat is de inhoud van dergelijke compromissen? Waarom worden ze gesloten? Welke factoren en instituties vergemakkelijken of bemoeilijken de totstandkoming van deze compromissen?

Allereerst verwerpt Wilke de marxistische verklaring welke loopt via ideologie en hege- monie en die stelt dat arbeiders compromissen sluiten met kapitalisten omdat ze hun werkelijke, objectieve belang (de omverwerping van het kapitalisme) niet percipiëren. In plaats daarvan zoekt hij naar een verklaring die steunt op het materiële eigenbelang dat beide klassen (kunnen) hebben bij het sluiten van compromissen, gegeven een kapitalistische maatschappelijke orde. De basis voor een dergelijke verklaring vindt hij in de recente speltheoretische modellen van o.a. Lancaster, Przeworski en Wallerstein, en Mehrling. Deze auteurs modelleren de klassenstrijd als een spel tussen arbeiders en kapitalisten om de verdeling van het nationale inkomen. De nationale vakbond beslist daarbij over de loonvoet en de werkgeversorganisatie beslist over de accumulatiequote. Het blijkt dan dat beide "actoren" er op vooruit gaan als ze bindende afspraken maken over de lonen en de investeringen omdat de economische groei dan kan toenemen. Wilke bekritiseert deze modellen op de aanname over de beslissingsvariabelen. Hij stelt dat de investeringsbeslissing ten alle tijde aan de individuele ondernemingen voorbe- houden zal blijven en dat er over de lonen niet beslist wordt door een vakbond maar hoogstens onderhandeld wordt tussen werknemers- en werkgeversorganisaties. Bovendien bekritiseert hij de beperkte rol van de staat in deze modellen.

Vervolgens presenteert Wilke zijn eigen model, dat gebaseerd is op de groeicyclus mo- dellens van Goodwin. In dit dynamische, één-sector model zijn de cruciale gedragsrela- ties:

- een negatieve invloed van werkloosheid op de loonstijging;
- een positieve invloed van de loonkosten op de arbeidsproductiviteitsstijging.

Deze relaties geven aanleiding tot een groeicyclus. Als de loonkosten hoog zijn dan zullen de bedrijven arbeidsbesparende technieken invoeren waardoor de werkloosheid stijgt. Dit drukt de macht van de arbeiders en dus de lonen. Bedrijven gaan hierdoor weer over op arbeidsintensievere produktie. De werkgelegenheid stijgt en vervolgens ook de lonen. Hierna start de cyclus opnieuw. Wilke laat zien dat de steady state van het model, met decentrale loonvorming volgens de eerste relatie leidt tot een substantieel niveau van werkloosheid, maar dat gestage groei met hogere werkgelegenheid bereikbaar is indien arbeiders en kapitalisten op nationaal niveau afspraken maken over de loonvorming, in casu, een tijdelijke loonmatiging overeenkomen. Dit is in beider belang omdat het te verdelen nationale inkomen hierdoor toeneemt via een stijging van de accumulatie van kapitaal.

Wil een dergelijk compromis tot stand komen (en in stand blijven) dan moet echter een aantal hindernissen overwonnen worden, betoogt Wilke. Een belangrijk probleem volgt uit het "publieke goed" karakter van een nationaal compromis, en het daarbij behorende free rider dilemma van collectieve actie. Individuele bedrijven zullen vanwege de relatieve krapte op (deelsectoren van) de arbeidsmarkt die veroorzaakt wordt door een nationaal compromis, geneigd zijn hogere lonen (efficiency wages) te bieden. Ernstiger nog zijn deze problemen voor arbeiders en hun vakbonden. Zij zijn het immers die een tijdelijke loonmatiging moeten accepteren. Wilke laat echter zien dat hier een rol voor de staat kan zijn weggelegd. Door een bepaalde (winst)belastingpolitiek te koppelen aan loonmatiging kan de staat de tijdelijke pijn voor werknemers verzachten. (Dit heb ik in Tilburg vaker gehoord) Maar zelfs als een compromis tot stand komt blijft het inherent instabiel. Sectorale vakbonden zullen altijd de druk voelen om hun toegenomen macht - door het gedaalde werkloosheidspercentage - om te zetten in hogere lonen. *"As a result, it must be expected that macro class compromises will probably break down after some period of time, and (...) in some countries they will never emerge."* (131).

Het bovenstaande is natuurlijk slechts een ruwe schets van de rode draad in het boek. De argumentatie in het hele boek is rijk en genuanceerd. Het boek bevat verder onder meer een nauwgezette conceptuele discussie over corporatisme, consensus en compromis en de rol die macht daarbij speelt. Bovendien relateert Wilke in een uitgebreid laatste hoofdstuk de implicaties van zijn theorie aan de naoorlogse corporatistische ervaringen van Nederland, Oostenrijk en Zweden. Daarbij wordt evenwel bescheiden geconcludeerd *"that the theory can provide only a fairly general account of relevant developments."* (181).

Het boek is gedurfd en controversieel. Hoewel de probleemstelling een marxistische achtergrond heeft, schuwt Wilke het niet om gebruik te maken van relevante inzichten uit bijvoorbeeld de politicologie, de speltheorie en de Public Choice. Ondanks dit eclecticisme en ondanks de verscheidenheid aan zowel conceptuele, formeel-analytische als beschrijvende discussies, zorgt de thematische opzet voor voldoende samenhang.

Kritiek kan men met name hebben op het centrale model dat als kapstok dient voor de theorie. (Het boek blijft overigens zeer leesbaar als het modelmatige gedeelte wordt overgeslagen) Zo beperkt de afwezigheid van monetaire en vraag factoren - er wordt

niet gespaard, er zijn geen afzetproblemen - de onderhandelingsruimte bij tripartite compromissen. Het model laat bijvoorbeeld niet toe dat de staat rechtstreeks bijdraagt aan de accumulatie van kapitaal, een Keynesiaanse bestedingspolitiek of een monetair beleid voert. Verder is de (cruciale) veronderstelling dat arbeiders in de private sector vooral geïnteresseerd zijn in brutolonen discutabel. Een ruwe vertaling van deze veronderstelling is immers dat arbeiders alle staatsuitgaven even hoog waarderen als hun privébestedingen. Hoewel de vruchten van ambtelijke arbeid niet onderschat mogen worden, kan ik toch slechts één vakbond bedenken waar deze veronderstelling niet direct op grote weerstand zal stuiten.